

Het kan niet zo zijn dat de mensen in de scholen
het werk doen en wij het geld opstrijken

‘Neem ons maar de maat’

De hbo-lerarenopleidingen voor het voortgezet onderwijs, het beroeps-
onderwijs en de volwasseneneducatie hebben het tij niet mee gehad:
opleiden voor een impopulair beroep, veel directiewisselingen, een lastige
zoektocht naar andere samenwerkingsvormen met scholen en moeite hun
sterke kanten voor het voetlicht te brengen. Sterke kanten zijn er echter
genoeg, vindt Ans Buys van de Fontys lerarenopleiding in Tilburg.

Tekst: Mieke Aarts / Beeld: NFP Photography

Hoe is het gesteld met de kwaliteit van de hbo-lerarenopleidingen?

Ans Buys: "Ik zie veel verschillen met toen ik in 2002 binnenkwam, niet alleen in Tilburg, maar ook landelijk.

Het ziekteverzuim is afgenomen. Het aantal studenten groeit, vooral bij de masters en in de deeltijd; in Tilburg hebben we nu meer deeltijders dan voltijders. Het maatwerk aan scholen is stukken groter dan een paar jaar terug. En we doen veel aan onderzoek, dat was er vijf jaar geleden bijna niet. We hebben hoogleraren, lectoren en promovendi en betrekken de scholen bij praktijkonderzoek.

Samen ontwikkelen de hbo-lerarenopleidingen drie producten: de kennisbasis, de kennistoetsen en de kennisbank. Vorig jaar hebben we de kennisbasis vastgesteld voor afgestudeerde bachelors: wat moeten zij weten op het terrein van het vak, van de leerling en van hoe mensen leren? We maken een digitale toetsenbank om te meten of studenten die kennis ook beheersen. We overleggen met OCW over faciliteiten om deze toetsenbank uit te breiden. Samen met het Ruud de Moorcentrum van de Open Universiteit ontwikkelen we kennisbanken: digitale verzamelingen van scripties en artikelen zodat een student of opleider snel toegankelijke informatie vindt.

Verder zie ik – dat is positief en tegelijkertijd een punt van zorg – dat steeds meer scholen om maatwerktrajecten vragen. Twee voorbeelden uit Tilburg, omdat ik die situatie het beste ken. We werken samen met zo'n 25 vmbo-scholen om professionaliseringstrajecten te bedenken voor vmbo-intersectoraal. Docenten met veel ervaring hebben samen met assesment-experts van onze lerarenopleiding vastgesteld over welke extra bagage een intersectoraal-leraar moet beschikken. We gaan nu kijken of we een minor kunnen maken, zodat studenten zich al tijdens hun opleiding profileren voor intersectoraal. Een voorbeeld van een flexibel opleidingstraject is onze afspraak met vier scholen en het roc in Zeeuws-Vlaanderen om de hele beroepscomponent van de opleiding ter plekke uit te laten voeren door iemand van die scholen, die hiertoe door ons opgeleid is. Dat betekent dat de studenten maar twee dagen per week naar Tilburg hoeven reizen voor de vakcomponent."

Wat is het punt van zorg?

"Ik maak me zorgen over de organiseerbaarheid en betaalbaarheid van al onze maatwerktrajecten. Als Sjoerd Slagter bij een bespreking met Tweede Kamerleden zegt: 'Leraren opleiden kunnen we als scholen zelf voor de helft van het geld', dan is dat een nergens op gebaseerde oneliner die schadelijk is voor onze hele sector. Een ander punt van zorg is de werkdruk op de lerarenopleiding. En ook de salarissen in het hbo zijn relatief laag. Ik vind het te gek dat collega's die masters opleiden, in schaal B of C zitten. Ze hebben soms

studenten in de klas die hoger ingeschaald zijn dan zichzelf."

Wilt u niet liever van brede opleidingen af?

"Ik vind het jammer dat het Platform Beroepen in het Onderwijs indertijd aan minister Van der Hoeven heeft geadviseerd geen speciale opleiding voor het beroeps-onderwijs op te zetten. Nu moeten afgestudeerden én klaar zijn om in 3 gym les te geven én bij wijze van spreken intersectoraal kunnen werken. De HBO-raad heeft in het bestuurscharter 'Kwaliteit vergt Keuzes' met alle hogescholen afgesproken dat we breed blijven opleiden, maar dat elke lerarenopleiding studenten de keus geeft uit drie profielen: vak, beroepsonderwijs of zorg. Een minor zoals intersectoraal past binnen het profiel beroepsonderwijs. Een afgestudeerde docent kan dan bij een sollicitatie zeggen: 'Ik breng iets extra's mee voor deze school.' Overigens, ook aan duaal opleiden vind ik nogal wat risico's zitten. Bij een krappe arbeidsmarkt lopen duale studenten het risico dat ze te weinig kans krijgen om te leren, omdat ze ingezet worden in de drukte van alledag. Ze zijn ook werknemer, dus erg afhankelijk van wat hun baas hen opdraagt. Wanneer het slechter gaat met de arbeidsmarkt, lopen ze het risico niet meer nodig te zijn en de opleiding niet te kunnen afmaken. Ik ben er wel voor om zoveel mogelijk van de beroepscomponent naar de scholen te verplaatsen – mits de docenten in de scholen dat ook willen, niet alleen de managers of bestuurders. Een vak leren (Duits, wiskunde) lukt niet in een school: daar zit te weinig vakinhoudelijke en vakdidactische expertise."

Samen opleiden: hoe is de financiering geregeld?

"Ik vind het goed dat het hbo verantwoordelijk blijft voor het certificeren. Wij houden invloed op de kwaliteit, wij worden kritisch afgerekend bij de accreditatie en wij zetten onze handtekening onder het diploma. De geldstroom, collegegelden inbegrepen, gaat naar de lerarenopleidingen en die maken goede afspraken met de scholen om geld door te sluisen. We sluiten bijvoorbeeld contracten af met de scholen voor hun aandeel in de opleiding van nieuwe leraren. Het kan niet zo zijn dat de mensen in de scholen het werk doen en wij het geld opstrijken. Maar die kwaliteitseisen moeten wij blijven stellen."

De kritiek luidt dat lerarenopleidingen niet vernieuwen en dat voorhoedescholen liever zelf mensen opleiden.

"We vernieuwen wel. Ik wil niet zeggen dat wij alles helemaal op orde hebben – het is nooit goed genoeg – maar het is gigantisch wat er de laatste jaren op de lerarenopleidingen is gebeurd. Het negatieve imago van de lerarenopleiding doet mij pijn. Na overleg met OCW halen een paar opleidingen hun accreditaties, gepland voor 2009,

naar 2008 om te laten zien: 'Neem ons maar de maat.'

In Tilburg laten we eerst een interne audit doen door onze kwaliteitsdienst. We kunnen als directeuren en opleiders wel denken dat we het goed doen, maar we moeten eerst meten. We hebben veel evaluatiegegevens en doen een startbekwaamhedenonderzoek onder studenten twee jaar na hun afstuderen. Die uitslagen zijn stukken beter dan een paar jaar geleden. Maar laat ons maar door een onafhankelijke instantie de maat nemen.

Na afloop van mijn inleiding over de samenwerking tussen scholen en lerarenopleidingen op het voorjaarscongres van de VO-raad kreeg ik veel reacties uit de zaal. Sommigen vinden dat de lerarenopleidingen weer bruisen en omarmen de samenwerkingsinitiatieven. Andere schoolleiders en bestuurders willen veel meer zelf opleiden. Enkelen zeggen de lerarenopleidingen helemaal niet nodig te hebben of voor veel minder geld te kunnen opleiden. Daar geloof ik niets van. Zo'n initiatief als het Dutch Teachers College, daar zien we niet veel heil in. Alle educatieve hbo-masters zijn de laatste twee jaar geaccrediteerd en inhoudelijk erg verbeterd. We leveren echt leraren af op wie de VO-bovenbouw en het beroepsonderwijs zitten te wachten. Natuurlijk zijn ze expert in hun vak, anders hadden ze geen mastertitel verdiend, maar ze kunnen ook onderzoeken in school begeleiden en initiatieven van vaksecties stimuleren en coördineren, en bij vakoverstijgende innovatie het voortouw nemen. Naast vakmasters heeft het hbo andere educatieve masters, zoals special needs en leren & innoveren. Ik betreur dat degenen die het hardst roepen dat het anders moet, zich niet verdiepen in onze nieuwe masterprogramma's."

Werken de directeuren van lerarenopleidingen structureel samen?

"Er is een maandelijks directeurenoverleg, het ADEF. We wisselen good practices en knelpunten uit. We leggen de belangen van de opleidingen bij de HBO-raad neer. We zorgen voor deelnetwerken rondom een thema, zoals de ontwikkeling van assessments. Onze vierde taak is het imago van de opleidingen te verbeteren. Er zijn ontzettend veel wisselingen geweest in directies van lerarenopleidingen. Ik ben de op een na langstzittende en ik werk er pas vijf jaar. Dat kan iets zeggen over de zwaarte van de functie, over verhoudingen tussen besturen en directies bij hogescholen, over onheldere sollicitatieprocedures of foute verwachtingen. Gelukkig hebben we nu aardige mensen bij elkaar en ik ben blij dat zeker de helft ex-rector is.

Voortbouwend op het rapport van de commissie Rinnooy Kan, de beleidsagenda en het bestuurscharter hbo heeft ADEF zeven onderwerpen benoemd die we in 2008 willen oppakken (zie kader). Misschien hebben we te lang onze stem niet laten horen, maar nu is het stuur weer stevig in handen."

Actieplan van de gezamenlijke directeuren van de lerarenopleidingen in het hbo

1. Kennisbasis, kennistoetsen en kennisbank

Wat moet een startbekwame leraar minimaal weten en kunnen, hoe toetsen we die kennis en hoe maken we een kennisbank voor leraren en lerarenopleiders.

Doel 2008: Invoering van de kennisbasis en kennistoetsen bij alle lerarenopleidingen en uitbreiding van de kennisbank.

2. Keurmerk voor opleidingsscholen

De hbo-lerarenopleidingen stellen één landelijk keurmerk vast voor scholen die een aandeel leveren in het opleiden van leraren.

Doel 2008: Ontwikkelen van een landelijk keurmerk; transparant afspreken hoe het keurmerk in het licht van de accreditatie van de opleidingen gehanteerd wordt.

3. Uitdagend leraarschap

Versterking van de beroepsgroep tot zelfbewuste, trotse en gemotiveerde leraren vraagt om bundeling van kennis en ervaring van scholen en lerarenopleidingen.

Doel 2008: 10 schoolprojecten rond het thema Uitdagend leraarschap.

4. Ons werk, werkt het?

Op scholen wordt de belangstelling voor praktijkonderzoek steeds groter.

Doel 2008: Praktijkonderzoek waarbij docenten zelf actief betrokken zijn. Onderzoekende docenten kunnen rekenen op samenwerking met onderzoekers in het hbo.

5. Werken met leerlingen in een grote stad

'Leraar zijn' in de grotestadsproblematiek vraagt speciale professionele kwaliteiten.

Doel 2008: Handleiding voor docenten en studenten over de extra eisen die het werken op een school in een grote stad aan de leraar stelt. Workshops over de praktische toepassingen.

6. Flexibele maatwerktrajecten

Elke opleiding wordt in overleg met de student verder aangepast tot een flexibel maatwerktraject, dat rekening houdt met zijn eerder verworven competenties (EVC's).

Doel 2008: We brengen in kaart wat er komt kijken bij het zorgvuldig waarderen van eerder verworven competenties.

7. Educatieve hbo-masteropleidingen

Carrièremogelijkheden voor docenten zijn wezenlijk voor de versterking van de beroepsgroep. In alle mastertrajecten is ruimte om accenten te leggen die passen bij de innovaties op de werkplek van de studenten.

Doel 2008: Presenteren en verder ontwikkelen van masteropleidingen, in het bijzonder de nieuwe hbo-master leren & innoveren.